

BÀI 3: TRANH TĨNH VẬT CHẤT LIỆU CHÌ, THAN - TIẾT 9+10

I. MỤC TIÊU

1. Về kiến thức

Sau bài học này, HS sẽ:

- Hiểu được thế nào là tranh tĩnh vật.
- Có thể sắp xếp thực hành vẽ một bức tranh tĩnh vật bằng những chất liệu chì hoặc than.

2. Năng lực

- **Năng lực chung:**

Giải quyết được những nhiệm vụ học tập một cách độc lập, theo nhóm và thể hiện sự sáng tạo.

Góp phần phát triển năng lực giao tiếp và hợp tác qua hoạt động nhóm và trao đổi công việc với giáo viên.

- **Năng lực riêng:**

Thực hành một bức tranh tĩnh vật bằng chất liệu chì hoặc than.

- **Năng lực số:**

1.2.NC1a: Thực hiện đánh giá được độ tin cậy và độ tin cậy của các nguồn dữ liệu, thông tin và nội dung số từ các video học liệu kỹ thuật số mô phỏng chất cảm, sắc độ sắc đậm nhạt của tranh chì than truyền thống.

2.1.NC1a: Lựa chọn được các phương tiện giao tiếp số phù hợp, được xác định rõ ràng và phù hợp với quy trình cho một bối cảnh cụ thể.

3.2.NC1a: Chỉ ra được cách tạo và chỉnh sửa nội dung ở các định dạng khác nhau (Sử dụng các ứng dụng vẽ và phần mềm số đồ họa để sửa đổi, cải tiến các mục nội dung tư liệu kỹ thuật, biên tập tệp ảnh di sản).

5.1.NC1b: Chọn được các giải pháp công nghệ kỹ thuật số khả thi để đáp ứng nhu cầu sáng tác mỹ thuật (Vận dụng linh hoạt phần mềm đồ họa thiết kế đa dạng như Canva, ibis Paint X, Sketchbook để trực quan hóa quy trình thực hành).

6.2.NC1b: Điều chỉnh được các hệ thống AI để phù hợp với nhu cầu cụ thể.

3. Phẩm chất

- Giới thiệu được vẻ đẹp của tranh tĩnh vật chất liệu chì hoặc than.
- Yêu thích và biết thưởng thức một bức tranh tĩnh vật chất liệu than chì.

II. THIẾT BỊ DẠY HỌC VÀ HỌC LIỆU

1. Đối với giáo viên

- SGK, SGV, KHBD.
- Một số tư liệu, sản phẩm, tác phẩm mỹ thuật có liên quan đến chủ đề bài học *Tranh tĩnh vật chất liệu than, chì*.
- Máy tính, máy chiếu (nếu có).
- Video AI được tạo bằng các công cụ AI để khởi động bài học.
- Máy tính kết nối Internet, màn hình tương tác thông minh/máy chiếu, bài giảng điện tử (PowerPoint/Canva), nền tảng trắc nghiệm (Quizizz/ Kahoot), trang web học tập kenhhoctap.edu.vn, bảng tương tác Padlet, phần mềm số và ứng dụng vẽ, thiết kế mỹ thuật đa dạng (Canva, ibis Paint X, Sketchbook).

2. Đối với học sinh

- SGK.
- Giấy vẽ, bút chì 2B, 6B hoặc than vẽ.
- Tẩy, gọt bút chì, dao rọc giấy.
- Tranh ảnh, tư liệu sưu tầm liên quan đến bài học *Tranh tĩnh vật chất liệu than, chì*.
- Thiết bị số: Máy tính bảng hoặc điện thoại thông minh (nếu điều kiện cho phép) có kết nối Internet.

III. TIẾN TRÌNH DẠY HỌC

HOẠT ĐỘNG 1: KHỞI ĐỘNG

a. Mục tiêu: Tạo hứng thú, gợi mở, kích thích HS mong muốn tìm hiểu về các nội dung mới, lí thú của bài học

b. Nội dung: GV tổ chức cho lớp xem video AI và trả lời câu hỏi.

c. Sản phẩm: Câu trả lời của HS.

d. Tổ chức thực hiện:

Bước 1: GV chuyển giao nhiệm vụ học tập

- GV yêu cầu xem video AI được thiết kế để phục vụ bài dạy.
- GV yêu cầu HS trả lời câu hỏi xuất hiện trong video đó.

Bước 2: HS tiếp nhận, thực hiện nhiệm vụ học tập

- HS xem video, phân tích hình ảnh và lời thoại của nhân vật AI.

Bước 3: Báo cáo kết quả thực hiện nhiệm vụ học tập

- GV mời đại diện các nhóm trả lời câu hỏi.
- GV yêu cầu các HS khác lắng nghe, nhận xét, bổ sung ý kiến (nếu có).

Bước 4: Đánh giá kết quả thực hiện nhiệm vụ học tập

- GV nhận xét, đánh giá câu trả lời của HS.
- GV dẫn dắt vào bài mới: *“Trí tuệ nhân tạo vừa rồi đã giả lập cho chúng ta một lăng kính vô cùng tinh tế về nghệ thuật ẩn giấu điều giản dị. Từ những vật thể bất động vô tri quanh ta như lọ hoa, quả chín, cái ly... qua sự tổ chức bố cục khéo léo của người nghệ sĩ sẽ hiện lên đầy chất thơ, mang lại cảm giác an yên sâu lắng cho người xem. Để giúp các em làm chủ kĩ thuật sắp xếp mẫu vật và thực hành xuất sắc quy trình đan nét tả khối đơn sắc, chúng ta cùng bước vào Bài 3: Tranh tĩnh vật chất liệu chì, than.”*

[1.2.NC1a: HS Thực hiện đánh giá được độ tin cậy và độ tin cậy của các nguồn dữ liệu, thông tin và nội dung số (video AI) để trả lời câu hỏi.]

HOẠT ĐỘNG 2: KHÁM PHÁ

a. Mục tiêu: Thông qua hoạt động, HS nâng cao hiểu biết về tranh tĩnh vật bằng chất liệu chì, than.

b. Nội dung: GV cho HS quan sát và đặt câu hỏi để làm rõ:

- Tranh tĩnh vật là gì?
- Tranh tĩnh vật trước đây và hiện nay có sự khác biệt ra sao? Biến đổi thế nào?

c. Sản phẩm học tập: Nhận biết và có hiểu biết về nội dung theo yêu cầu.

d. Tổ chức thực hiện:

Bước 1: GV chuyển giao nhiệm vụ học tập

- GV đặt câu hỏi cho HS tìm hiểu và thảo luận: *Tranh tĩnh vật là gì?*

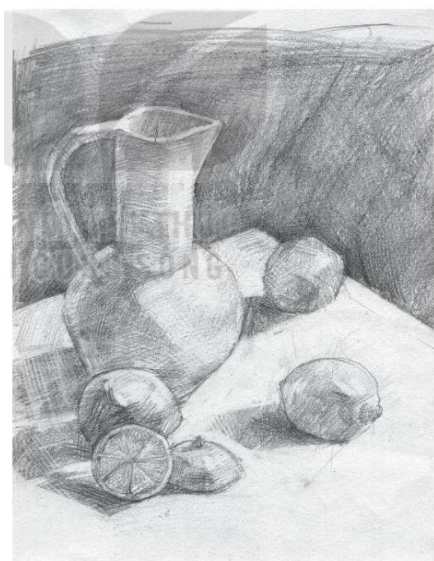
- GV hướng dẫn HS trình bày hiểu biết của mình về tranh tĩnh vật qua một số gợi ý :

+ Định danh về tranh tĩnh vật.

+ Đặc điểm và sự phát triển của tranh tĩnh vật.

+ Tranh tĩnh vật chất liệu chì, than có đặc điểm khác với tranh vật liệu màu khác như thế nào?

- GV trình chiếu cho HS quan sát hình ảnh một số bức tranh tĩnh vật chất liệu

Trần Quốc Việt, Lọ và quả, tranh chất liệu chì⁽¹⁾

Nguyễn Bá Kiên, Tĩnh vật, tranh chất liệu chì⁽¹⁾

Vũ Tuệ Minh, Quả, tranh chất liệu chì⁽²⁾

than,

chì:

Vũ Tuệ Minh, Chiếc bình, tranh chất liệu chì⁽²⁾

Trần Quốc Việt, Đồ gia dụng, tranh chất liệu chì⁽⁴⁾

- GV hướng dẫn HS liên hệ thực tế: Phân tích một bức tranh tĩnh vật để nhận biết về các đặc điểm của thể loại tranh này.

Bước 2: HS tiếp nhận, thực hiện nhiệm vụ

- HS đọc nội dung kiến thức SGK, trao đổi, thảo luận theo sự hướng dẫn của GV.
- HS sử dụng thiết bị số cá nhân mở phần mềm vẽ kỹ thuật số (ibis Paint X/Sketchbook), vận dụng kỹ năng sửa đổi chỉnh sửa nội dung số định dạng hình ảnh để cắt cúp, phóng to cận cảnh các vật nét chì xước gài khối, phân tách lớp tư liệu ảnh tĩnh vật của các họa sĩ thành các tệp danh mục cấu trúc rõ ràng để lưu trữ phục vụ bài thuyết trình.
- GV hướng dẫn, hỗ trợ HS (nếu cần thiết).

Bước 3: Báo cáo kết quả hoạt động, thảo luận

- GV mời đại diện HS trình bày về tranh tĩnh vật:
 - + *Tĩnh vật là loại tranh mô tả những sự vật trong trạng thái tĩnh. Đến cuối thế kỉ 19, mục tiêu của các bức tranh vẫn là làm sao cho càng giống thật càng tốt.*
 - + *Một số yêu cầu đặt ra của tranh tĩnh vật:*
 - Các họa sĩ phải tạo ra một bố cục gần gũi, trong khi cố gắng để ánh sáng, chất liệu,... giống thật nhất có thể.*
 - Những bức tranh cần giống thật khiến người xem có cảm giác như mình đang ngắm những vật thể thật bên ngoài mặt phẳng.*
 - + *Tranh tĩnh vật được các họa sĩ sử dụng nhiều chất liệu khác nhau để thể hiện, từ: chì, than, màu bột, màu nước, sơn dầu...và trên các bề mặt vật liệu khác nhau như: vải, gỗ, giấy...*
- GV yêu cầu HS khác theo dõi, đặt câu hỏi để làm rõ các vấn đề cần quan tâm hoặc chưa rõ.

Bước 4: Đánh giá kết quả thực hiện nhiệm vụ học tập

- GV đánh giá, nhận xét, bổ sung (nếu cần thiết)
- GV nhấn mạnh: *Tranh tĩnh vật là loại tranh mô tả những sự vật trong trạng thái tĩnh trong đó tranh tĩnh vật chất liệu chì, than chú trọng đến sắc độ đậm - nhạt. Điều này khác với tranh tĩnh vật chất liệu màu khác khi yếu tố hoà sắc được xử lí hiệu quả hơn.*

[3.2.NC1a: HS áp dụng được cách tạo và chỉnh sửa nội dung số ở định dạng hình ảnh mỹ thuật kỹ thuật số (sửa đổi, sàng lọc lớp ảnh kí họa tư liệu bằng ứng dụng vẽ) để phục vụ bài học.

2.1.NC1a: Sử dụng công nghệ số kết nối internet để tương tác làm việc nhóm đồng tạo lập nội dung báo cáo mỹ thuật.]

HOẠT ĐỘNG 3: NHẬN BIẾT

a. Mục tiêu: Thông qua hoạt động, HS nắm bắt được cách thực hiện một bức tranh tĩnh vật chất liệu chì, than.

b. Nội dung: Các bước thể hiện một bức tranh tĩnh vật chất liệu chì, than.

c. Sản phẩm học tập: Tranh tĩnh vật của HS bằng chất liệu chì (hoặc than).

d. Tổ chức hoạt động:

a. Mục tiêu: Phân tích ngôn ngữ tạo hình và đặc trưng của tranh tĩnh vật chì, than.

b. Nội dung: Quan sát tác phẩm, nhận diện bố cục, hình khối, ánh sáng, sắc độ đậm-nhạt, bóng đổ và tương quan xa-gần.

c. Sản phẩm học tập: Bảng phân tích một tranh tĩnh vật theo các tiêu chí: đối tượng, bố cục, sáng-tối, chất liệu, cảm xúc.

d. Tổ chức thực hiện:

Bước 1. GV chuyển giao nhiệm vụ: Giao mỗi nhóm một tranh tĩnh vật chì/than và yêu cầu xác định vị trí các vật, nguồn sáng, mảng sáng nhất/tối nhất, cách thể hiện khối.

Bước 2. HS thực hiện nhiệm vụ: Quan sát trực tiếp hoặc phóng to ảnh; ghi chú trên phiếu hoặc sơ đồ số.

Bước 3. Báo cáo, thảo luận: Nhóm trình bày kết quả phân tích, chỉ ra bằng chứng trực tiếp trên tranh.

Bước 4. Đánh giá: GV nhấn mạnh: tranh chì, than tập trung vào sắc độ đậm-nhạt, mảng sáng-tối và bóng đổ; tranh tĩnh vật dùng màu còn chú trọng xử lí hòa sắc.

Tích hợp năng lực số: 3.2.NC1a: sử dụng công cụ số để phóng to, đánh dấu chi tiết hình ảnh.

HOẠT ĐỘNG 4: THẢO LUẬN

a. Mục tiêu: Thông qua hoạt động, HS củng cố nhận biết về thể loại tranh tĩnh vật chì, than.

b. Nội dung

- Căn cứ vào những kiến thức đã học, nêu cách nhận biết thể loại tranh tĩnh vật so với các thể loại khác;
- Hãy phân tích một bức tranh tĩnh vật chì hoặc than để làm rõ về ý tưởng, ngôn ngữ tạo hình của loại tranh này.

c. Sản phẩm: Nhận biết của HS về kiến thức, kĩ năng về tranh tĩnh vật chất liệu chì, than.

d. Tổ chức thực hiện

Bước 1: GV chuyển giao nhiệm vụ học tập

- GV tổ chức cho HS chia nhóm thảo luận theo hai nội dung:
 - + *Nêu cách nhận biết thể loại tranh tĩnh vật so với tranh thể loại và chất liệu khác.*
 - + *HS, nhóm HS hoặc GV lựa chọn tranh cho HS để phân tích làm rõ đặc điểm của tranh tĩnh vật chất liệu chì, than (2 - 3 trang khác nhau) nhằm thể hiện sự đa dạng về ngôn ngữ, nội dung, hình thức trong tranh tĩnh vật chất liệu chì, than.*
- GV yêu cầu HS ghim kết quả thảo luận nhóm dưới dạng trang văn bản số đa phương tiện sử dụng phần mềm đồ họa lên bảng điện tử dùng chung Padlet lớp học.

Bước 2: HS tiếp nhận, thực hiện nhiệm vụ học tập

- HS căn cứ vào những kiến thức đã học, nêu cách nhận biết thể loại tranh tĩnh vật so với các thể loại khác;
- HS làm việc theo nhóm, mở thiết bị số cá nhân để tương tác, viết các phân tích mỹ học biện luận mỹ thuật truyền thống.

- HS ứng dụng phần mềm vẽ kỹ thuật số phác thảo thử sơ đồ mảng khối (Canva) để giải thích cho bạn học hiểu thuật ngữ "đỉnh cao nghệ thuật sắp đặt", "cái động trong cái tĩnh" hay tính chất "mang đến sự an yên" đặc thù của tĩnh vật họa. HS ứng dụng phần mềm vẽ kỹ thuật số phác thảo thử sơ đồ mảng khối (Canva) để giải thích cho bạn học hiểu thuật ngữ "đỉnh cao nghệ thuật sắp đặt", "cái động trong cái tĩnh" hay tính chất "mang đến sự an yên" đặc thù của tĩnh vật họa.

- HS phân tích một bức tranh tĩnh vật chì hoặc than để làm rõ về ý tưởng, ngôn ngữ tạo hình của loại tranh này.

- GV hướng dẫn, hỗ trợ HS (nếu cần thiết).

Bước 3: Báo cáo kết quả hoạt động, thảo luận

- Đại diện các nhóm lần lượt trình bày kết quả phân tích mỹ thuật trước lớp thông qua giao diện Padlet trực tuyến.

+ *Cách nhận biết thể loại tranh tĩnh vật so với tranh thể loại và chất liệu khác:*

- *Đỉnh cao nghệ thuật sắp đặt trong tranh tĩnh vật: tranh tĩnh vật chất liệu chì, than được sắp xếp theo một trật tự cố định trong mỗi bức tranh. Vị trí của từng đồ vật thể hiện dụng ý nghệ thuật của mỗi họa sĩ.*

-*Nghệ thuật ẩn dấu điều giản dị: Từ những đồ vật vô tri vô giác nhưng qua sự tỉ mỉ và công phu từ đôi bàn tay tài hoa của người họa sĩ đã biến thành một bức tranh đẹp. Những bức tranh sơn dầu tĩnh vật dù được dùng màu nhạt hay đậm, nét vẽ thô cứng hay trau chuốt đều tạo ấn tượng mạnh cho người xem. Người nghệ sĩ để lòng ghép vào trong mỗi bức tranh tất cả những tình cảm, cảm xúc chúng ta lại dễ bỏ qua.*

-*Cái động trong cái tĩnh: minh họa những đồ vật ở trạng thái tĩnh nhưng lại không phải tĩnh. Những bình hoa, chén nước,... bất động vô hồn, nhưng lại có cả những bước đi tâm trạng của thời gian, không gian,...*

-Mang đến sự an yên: khi đứng trước một bức tranh tĩnh vật, người xem như tĩnh lại, người họa sĩ đã giúp ta tìm lại những điều quý giá đó qua hình ảnh của những đồ vật vô tri vô giác.

+ HS chọn 1-2 bức tranh tĩnh vật chì hoặc than và phân tích để làm rõ về ý tưởng, ngôn ngữ tạo hình của loại tranh này.

- GV yêu cầu các HS khác theo dõi, đặt câu hỏi để làm rõ các vấn đề cần quan tâm hoặc chưa rõ.

Bước 4: Đánh giá kết quả, thực hiện nhiệm vụ học tập

- GV đánh giá, nhận xét, chuẩn kiến thức.

[2.1.NC1a: HS sử dụng công nghệ số và phương tiện truyền thông mạng kết nối internet để tương tác giao tiếp, viết nhận xét đồng đẳng bài học mỹ thuật.

3.2.NC1a: HS sử dụng phần mềm đồ họa thiết kế mỹ thuật và kỹ năng xử lý định dạng hình ảnh sơ đồ số để hỗ trợ hoạt động trao đổi kiến thức nhóm hiệu quả.]

*** HƯỚNG DẪN VỀ NHÀ**

- Ôn lại nội dung kiến thức đã học về:

+ Hiểu được thế nào là tranh tĩnh vật.

+ Sắp xếp thực hành vẽ một bức tranh tĩnh vật bằng những chất liệu chì hoặc than.